

se istorija bavi sve manje pojedincima a sve više masama" (Jaša Tomić, 1913). Slično shvatanje je imao i Velmar Janković pred Drugi svetski rat, uveren da je "strahovita" zavisnost, "sudbinska i čovečja međuzavisnost živih i mrtvih, sadašnjih od bivših, budućih od sadašnjih", tvrdeći da "čoveka ne možete načiniti za jedan ljudski vek. On se dugo pravi. I prave ga mnogi". Podižući ovu tezu na nivo apsoluta, Velmar Janković je tvrdio da "ko nema kanala za dovođenje fluida mrtvih u sebe, ko nema toga tkanja blagorodnih mrtvih u sebi, treba ga se bojati. Taj lakše poteže nož. I organizuje rat svijju protivu svih", odnosno da "apstraktni, biološki, ekonomski čovek je opasan kao barut ili beznačajan kao prašina. Ko god je samo svoj, nije ničiji" (Velmar Janković, 1938). Ovo shvatanje je do kraja razradio Slobodan Drašković u posleratnoj emigraciji tvrdeći da je jaka nacija ona gde u pitanjima, koja se tiču celine, svi postupaju ne kao usamljeni pojedinci, nego kao delovi celine kojoj podređuju svoje individualne ukuse, interese i mišljenja, dok je slaba nacija "nacija bez unutrašnje snage, ona gde niko ne zna svoje mesto i svoju dužnost, svoja prava i svoju odgovornost" tj. ona gde "nema sloge i jedinstva". Drašković je izvlačio zaključak da "sve što čini smisao i vrednost života vezano je za naciju, koja je Bogom dana, koja je prirodna i najjača ljudska zajednica" a cilj i svrha čovekovog života je stvaranje "večnih, neprolaznih duhovnih vrednosti" čiji je najmoćniji izvor "nacija, nacionalni duh, nacionalne osobenosti, moralna osnova na kojoj nacija počiva i plemeniti napor i žrtve se moraju stalno činiti da bi se nacija održavala i obnavljala" (Drašković, 1947).

"NACIONALNI DUH".

Treći nivo razmatranja "organske nacije" odnosi se na svojstva "nacionalnog duha" ili "nacionalnog bića" koje odlikuje nacionalna nepromenljivost, duboka i neraskidiva veza i oduvek prisutna ekskluzivnost. Razumevanje "nacionalnog duha" kao neprolazne i slabo promenljive vrednosti nacije danas je atavizam rasprostranjenih uverenja s početka veka kada su romantičarske herderovske ideje nadgrađivane stavovima tada popularnih evropskih pisaca. Tako je lako identifikovati veliki uticaj na tadašnje autore koji su učinila shvatanja Gustava Le Bona, prevedenog i očigledno veoma čitanog, a koji je zastupao stav da "psihološki karakteri" sastavljaju dušu rasa pa istorija i civilizacija naroda "proizlaze iz tih karaktera", pri čemu "ustanove imaju vrlo male vrednosti za razvitak civilizacije" jer su samo "vidljiva potka njegove nevidljive duše". Pominjao je "vekovne karaktere duša rasa" smatrajući da "svaka rasa ima mentalni sklop isto tako određen, kao što ima određen i svoj anatomske sklop", pa je "nesumnjivo" da je "mentalni sklop u odnosu sa njenom naročitom strukturom mozga". Takvi karakteri čine "dušu jednog naroda, predstavljaju sintezu njegove prošlosti, nasleđstvo njegovih predaka", pa iako "izgledaju vrlo raznoliki kod individua jedne iste rase", ipak "većina individua te rase stalno ima izvestan broj zajedničkih psiholoških karaktera, isto tako stalnih kao i anatomske karakteri koji omogućavaju klasifikaciju vrsta". Po njemu, taj "agregat psiholoških elemenata, koji se da opaziti kod svijju individua jedne rase" čini "nacionalan karakter" čiji "skup obrazuje prosečan tip koji dopušta da se jedan narod definiše". Zaključivao je da "čim poznamo dušu nekog naroda, njegov život nam se pokazuje kao redovna i fatalna posledica njegovih psiholoških karaktera" (Le Bon, 1920–ih). "Svaka individua nije samo proizvod svojih direktnih roditelja, već uz to i njene rase, t.j. cele serije njenih krvnih srodnika. Čovek je uvek pre svega predstavnik svoje rase. Skup ideja, osećanja koji sve individue iste zemlje donose razvijajući, sačinjava dušu rase. Rasa se traba smatrati kao večito biće, koje ne zavisi od vremena. To večito biće sastavljeno je ne samo iz živih individua koje ga sastavljaju u danom trenutku, već isto tako i iz dugog niza mrtvih koji su bili njegovi pretci. kao što su mrtvaci bes krajno mnogobrojniji od živih, isto tako su bes krajno i moćniji od njih. Oni upravljaju ogromnim domenom besvesnoga, nevidljivim domenom koji drži pod svojom vlašću sve manifestacije inteligencije i karaktera. Daleko više, jedan narod rukovodi se mrtvima no živima. Mrtvi su jedini neosporni gospodari živih. Da se stvori u jednom narodu zajednica osećaja i misli koja obrazuje dušu njegovu, i to još u dosta slabom stepenu, potrebno je više od deset stoleća. U životu naroda uticaj karaktera je svemoćan, dok je uticaj inteligencije vrlo slab" (Le Bon, 1920–ih).

Danas su sasvim retki autori koji u nacionalnu priču uključuju i gene, ali činjenica da ih ipak ima, svedoči o neprolaznosti arhaičnih uvreženih stereotipa, kao npr. da je genetika u stanju "da tačno identifikuje na osnovu genetskih informacija ko kojoj naciji pripada i u čijim genima postoje tragovi još nekih nacija", sa zaključkom da je narod "zajednica porekla", odnosno "srodstvo" (Diskusija, Šešelj 2000), ili da su Srbi sačuvali "neku neuništivu genetsku snagu" (N. Samardžić, 1991). Iako se većina autora danas ne upušta u genetiku, ipak naciju uglavnom vide kao "biće". Tako Radovan Samardžić pišući o istoriji Srba u Hrvatskoj tvrdi da oni "svoje biće, sem u ponekim slučajevima, nisu odvojili od celine. Istorijska sudbina učinila je srpski narod, bez obzira na njegovu rasprostranjenost, u najvećoj meri duhovno ujedinjenim" (R. Samardžić, 1990). Zaključuje da se srpski narod "ni u najcrnjim mukama nije odricao svog bića, duboko ukorenjenog u srednjem veku, tačnije rečeno, on nije mogao izmeniti svoj duhovni sastav", pa se "držao svojih predanja i drugih ostataka srednjeg veka, kao temelja svog bića" postajući "jedan od prvih naroda na starom kontinentu koji su obrazovali svoju nacionalnu svest" (Samardžić, 1989). Suprotnog puta obrazovanja istog "organskog" jedinstva, drži se drugi savremeni autor koji tvrdi da je seobama izgubila Srbija ali je "dobilo Srpstvo", jer se srpski narod izmešao poreklom iz raznih krajeva "i nikakvim se drugim načinom ne bi mogli Srbi toliko izjednačiti i sjediniti kao seobama i procesima koji su zbog njih sledovali" (Rakić, 1992). Zanimljivo je da se kod Cvijića može naći gotovo istovetna rečenica, ali se ona nije odnosila na Srbe već na Jugoslovene. Cvijić zaključuje da su se preseljavanjem iz jedne dinarske zone u drugu "Jugosloveni izmešali i izjednačavali i time se više nego ikim drugim održalo i učvrstilo njihove entičko jedinstvo" (Cvijić, 1914).

"Organsko" svojstvo nacije prepoznaje se i u identifikaciji pojmova pleme – narod – nacija čije se mitske priče definišu kao "djelo svih, duh i genij jednog čitavog naroda", a individualizam "nacionalnog duha" u svesnom stvaranju nacionalne istorije, npr. u tezi da je srpski narod, pošto nije mogao da izbegne svoju sudbinu, "odlučio" da bude "svoja vlastita sudbina",